

Beschouwing

Van seksuele zonde tot een vorm van seksuele voorkeur

Angela J.M. Crott
Onafhankelijk onderzoekster

Samenvatting

De geleidelijke acceptatie van homoseksualiteit in de twintigste eeuw in Nederland is goed te volgen aan de hand van de vier discoursen die gedurende de eeuw in opvoedboeken voor jongens zichtbaar worden. Met het geloof stevig in het zadel staat in het eerste en het tweede discours homoseksualiteit als seksuele zonde centraal. Door de secularisatie en de seksuele revolutie in de jaren zestig krijgt homoseksualiteit als een vorm van seksuele voorkeur alle aandacht in discours drie en vier.

In het eerste discours, dat doorloopt tot in de jaren zestig, wordt de oudere homoseksueel als verleider van de jongen neergezet. Het tweede discours van homoseksualiteit als een voorbijgaande fase in een - vooral geestelijke - jongensvriendschap, komt in de jaren vijftig tot stilstand. Het derde discours van homoseksualiteit als een aangeboren seksuele gerichtheid neemt een aanvang in het begin van de jaren zestig en blijft, ondersteund door de homo-emancipatiebeweging van de jaren zeventig, een vaststaand gegeven in de jongensopvoedboeken. Vanaf midden jaren tachtig komt het vierde discours op gang waarin opvoeders de homoangst van puberjongens onderkennen en proberen te bezweren.

In hun zoektocht naar hun mannelijke identiteit verwerpen veel jongens andermans en eigen (vermeende) homoseksuele en dus onmannelijke neigingen tot intimiteit. Deze homo-angst belemmert hun acceptatie van homoseksualiteit. Het is aan ouders en andere opvoeders jongens er steeds opnieuw op te wijzen dat homoseksualiteit en mannelijkheid elkaar niet hoeven uit te sluiten.

In december 2015 reageerde ik op een artikel in *Trouw* van genderhistorica Geertje Mak, waarin zij schrijft dat uit onderzoek blijkt dat 'homo' als scheldwoord in brugklassen welig tiert. Dat vond ik te zwart-wit gesteld. In mijn reactie schreef ik dat 'homo' voor veel jongens ook een uitdagend begroetingswoord is. Met al dat testosteron in hun lijf zoeken ze voortdurend naar uitdagingen. De mannelijkheid van een ander in twijfel trekken door 'homo' te roepen is zo'n uitdaging. In een reactie op mijn artikel schreef een lezer dat hij mijn analyse nogal vergoelijkend vond. 'Homo-geroep' was volgens hem ongewenst gedrag en een reden dat veel homoseksuele jongens, die net zo goed tot de mannen behoren, in de kast blijven. Daar had hij een punt en vervolgens stelde ik me vragen waarvan er één de aanleiding was voor het schrijven van dit artikel: welke ontwikkeling heeft de acceptatie van homoseksualiteit doorgemaakt in Nederland in de twintigste eeuw?

Methode

Om bovenstaande vraag te beantwoorden heb ik historische bronnen bestudeerd. Hierbij gaat het om 26 Nederlandstalige jongensopvoedboeken uit de twintigste en het begin van de eenentwintigste eeuw die onderdeel zijn van de 171 opvoedboeken die de grondslag vormen van mijn proefschrift (Crott, 2011). Alle 26 boeken gaan in op homoseksualiteit. Dertien doen dit tegen de achtergrond van algemene opvoeding en dertien tegen de achtergrond van seksuele voorlichting. Ze zijn geschreven door sociaal wetenschappers, artsen, leraren en auteurs die opvoedingsadvies en/of opvoedingsinformatie geven over/voor jongens van tien/twaalf tot vijftientwintig jaar.

In dit artikel hanteer ik de volgende definitie van homoseksualiteit: homoseksualiteit is de seksuele voorkeur van een persoon van het mannelijk geslacht voor een persoon van het eigen geslacht. Ondersteund door secundaire literatuur volg ik in dit artikel de vier discoursen over homoseksualiteit die naar voren kwamen bij bestudering van de bronnen. Hoewel deze discoursen elkaar gedeeltelijk overlappen in tijd, zijn ze gebonden aan maatschappelijke ontwikkelingen.

Dr. A.J.M. Crott, historica & jongensonderzoekster
Correspondentie: Dr. A.J.M. Crott, E: ajmccrott@live.nl

Ontvangen: 12 april 2016; Geaccepteerd: 3 december 2016

Resultaten

Homoseksualiteit komt door volwassen homoseksuelen

In de overwegend religieuze samenleving van de eerste helft van de eeuw stond homoseksualiteit als seksuele zonde in de opvoedboeken op de derde plaats. Op de eerste plaats stond de seksuele zonde van de prostitutie, die met geslachtsziekten gepaard ging en het nageslacht met blindheid en zwakzinnigheid kon slaan (Schelfhout-van der Meulen, 1938). Op de tweede plaats stond de zonde van de masturbatie. Deze zonde kon zenuwstoornissen en geestesstoornissen teweegbrengen, maar maakte de jongen vooral ongeschikt voor een normale seksuele omgang in het huwelijk (Daels, 1918; Van Holten, 1943). Voor de seksuele zonde die de derde plaats bekleedde, die van de homoseksualiteit, wijst de Duitse arts Friedrich Siebert in 1903 naar "meer bejaarde heeren". Het komt vaak voor, schrijft hij, "dat zulke heren argeloze jongens onder voorwendsels meelokken naar hun huis waar ze dan hun ware intenties kenbaar maken" (Siebert 1903, p. 76). Deze intenties werden strafbaar met de nieuwe zedelijkheidswet van 1911. Onder invloed van het toenmalige confessionele zedelijkheidsoffensief werd artikel 248*bis* ingevoerd ter bescherming van jongens tegen de verleidingskunsten van oudere homoseksuelen. De pogingen van volwassen homoseksuelen om jongens tot de seksuele zonde van de homoseksualiteit te brengen, konden worden bestraft met een gevangenisstraf van ten hoogste vier jaar (Oosterhuis, 1992).

In 1937 raadt de katholieke schrijfster Albertine Schelfhout-van der Meulen de jongen aan de politie in te schakelen bij "mannen, die zóó slecht zijn, dat ze jongens tot allerlei groot zedelijk kwaad willen overhalen. (...) Ga daarom nooit met een vreemden man mee, ook al belooft hij je (...) een heerlijken rit in zijn auto of achter op zijn motorfiets" (Schelfhout-van der Meulen, 1937, p. 34). De protestantse schrijver Johan van Keulen voert in 1950 een andere homoseksueel op: iemand die erop uit is de jongen op een zachtaardige, maar geroutineerde manier te verleiden. Dat een zachtaardige homoseksueel er niet altijd op uit is een jongen te verleiden, laat de protestantse psycholoog N. Beets zien aan de hand van *The catcher in the rye* (1945) van D. Salinger. De hoofdpersoon van het boek, de zeventienjarige Holden Caulfield, is van school gestuurd en vlucht weg bij een leraar die hem wil helpen. Holdens vlucht wordt volgens Beets vooral ingegeven omdat hij belast is met teveel kennis over het seksuele leven en daardoor in paniek raakt over de (vermeende) homoseksualiteit van de leraar (Beets, 1958).

Homoseksualiteit is een fase in de vriendschap van jongens

Naast alle aandacht voor de oudere verleider erkennen de schrijvers in de eerste helft van de twintigste eeuw ook dat jongens op elkaar verliefd kunnen worden. Deze verliefdheid wordt bij de jongensvriendschappen behandeld. In 1915 wijst de katholieke geestelijke G.

Walpot de jongen erop dat eerlijke vriendschap geen zinnelijke vriendschap is. Zodra de jongen het prettig vindt als zijn vriend hem liefkoost, wordt de vriendschap gevaarlijk en moet hij deze onmiddellijk verbreken. Een dergelijke ontaarding van vriendschap vindt volgens Walpot vooral op kostscholen plaats. Decennia later schrijft een geloofsgenoot over de 'particuliere' vriendschap tussen een grote en een kleine jongen, waarbij de grote door de kleine als een soort leidsman wordt gezien. Deze vriendschap, die de jongens er toe kan brengen hun geslachtelijk instinct te bevredigen "aan of met een persoon van 't zelfde geslacht", mag niet beoefend worden (Vanhaegendoren, 1943, pp. 32-34).

De tegenhanger van zinnelijke vriendschap werd door vroegtijdigste-eeuwse puberteitspsychologen een geestelijke vorm van liefde genoemd die eigen is aan de puberteit (Crott, 2011). Deze geestelijke vriendschap uitte zich in dweepgedrag. Toen vanaf de jaren vijftig het aantal psychologen onder de schrijvers toenam, werd dit dweepgedrag in de opvoedboeken besproken. Als wetenschappers nemen de protestantse psycholoog Beets en de katholieke psycholoog P.J.A. Calon afstand van homoseksualiteit als een seksuele zonde (Oosterhuis, 1992). Zij interpreteren het als een geestelijke vorm van liefde van de ene jongen voor de andere. Deze geestelijke liefde is een fase waar de jongen doorheen gaat voordat hij verliefd wordt op een meisje.

Bij de aantrekkingskracht van de ene jongen op de andere, schrijft Calon, is er vaak sprake van "een vage dweperij" en "vage seksuele neigingen, die zich nog niet in scherp omschreven aspiraties kunnen formuleren" (Calon 1953, p. 122). Hij noemt onderzoek dat laat zien dat bij intense jongensvriendschappen de erotische neigingen primair van geestelijk-esthetische aard zijn. Zowel hij als Beets illustreren deze geestelijke vriendschap tussen jongens door middel van een roman. Calon doet dit met *Jean Christophe* van Romain Rolland, waarin de dromerige Jean Christophe verliefd wordt op de even dromerige Otto. Tijdens hun samenzijn wordt Jean Christophe soms overmand "door een vreemde ontroering" (Calon, 1953, p. 123). Beets kiest voor de roman *Niels Lyhne* van Jens Peter Jacobsen waarin de dromerige hoofdpersoon verliefd wordt op zijn tegenbeeld Erik, een praktische jongen die het leven neemt zoals het komt. Hij citeert de schrijver die deze timide verliefdheid beschrijft: "Zoo'n liefde, die nooit spreekt, zich nooit durft uiten in een liefkoozing, een blik of een woord (...)" (Beets 1954, p. 71).

Door de opgang komende secularisatie was het in de jaren zestig afgelopen met deze vergeestelijkte erotiek. De seksuele revolutie kwam daar nog bij, waardoor het zondegehalte van homoseksualiteit snel afnam. Homoseksualiteit werd van een fase in het jongensleven een aangeboren seksuele gerichtheid, waarbij het idee van de oudere homoseksueel nog af en toe de kop opstak.

Homoseksualiteit is een aangeboren seksuele gerichtheid
 Hoe de mening over homoseksualiteit aan het veranderen was, is goed te zien aan de vierde druk van *Jongens vragen* (1960) van Johan van Keulen. In deze druk brengt hij nogmaals volwassen homoseksuelen ter sprake die jongens op het verkeerde pad brengen. Hij noteert nu echter ook dat homoseksualiteit bij sommige jongens is aangeboren en dat het zich al op zeer jeugdige leeftijd openbaart. Een ander voorbeeld van dit veranderende inzicht over homoseksualiteit is te vinden bij de protestantse arts Th. Bovet die in 1964 schrijft dat er mannen zijn die “nooit ook maar de geringste liefde voor een vrouw gevoeld hebben”. Dit zijn volgens hem de echte homoseksuelen, wier aanleg “net als b.v. bij linkshandigen” voor altijd bepaald is. Hoewel zij in moreel opzicht niet onder doen voor andere mensen, moet er volgens Bovet toch streng op gelet worden dat zij geen jongens verleiden (Bovet, 1964, pp. 72-73).

In de jaren zeventig is homoseksualiteit als aangeboren seksuele gerichtheid een gegeven in de opvoedboeken en worden homoseksuele jongens ook af en toe aangesproken. Bijvoorbeeld in hoofdstuk twaalf, “Dingen waar je over kan tobben”, uit *Hij en zij* van de Engelse leraar Kenneth C. Barnes (overigens volledig herschreven door de Nederlandse psychologe Rita Kohnstamm) (Barnes, 1972, p. 135). Net als Van Keulen en Bovet zijn Barnes/Kohnstamm van mening dat bij sommige jongens homoseksualiteit is aangeboren. Laatstgenoemden voegen er nog aan toe dat de jongen zich vaak plotseling realiseert dat hij homo is. Mocht de jongen tot nu toe in *Hij en zij* weinig van zichzelf hebben herkend dan raden Barnes/Kohnstamm hem aan contact te zoeken met mensen die hem kunnen helpen. In de steden kan hij terecht bij sociëteiten voor homoseksuele jongeren.

In 1972 schrijft de Duitse auteur Willem Kopp onomwonden dat homoseksualiteit een anders-zijn is waar niets aan te doen valt. Zijn collega-auteur, de protestant Sipke van der Land, is het in 1973 met hem eens en noteert tevens dat de angst voor de verleidingskunsten van homoseksuele mannen tegenwoordig niet meer zo groot is. Beide schrijvers noemen een percentage van gemiddeld vijf procent van de bevolking dat homoseksueel is. Uit hun opmerkingen bij dit percentage blijkt dat de acceptatie van homoseksualiteit in de maatschappij nog te wensen overlaat. Er is geen enkele ziekte waar zoveel mensen aan lijden, schrijft Kopp, en dus kan homoseksualiteit wat hem betreft geen ziekte zijn. Van der Land noteert dat het onmogelijk is de ongeveer 650.000 homofielen in ons land in een inrichting onder te brengen, zoals veel mensen zouden willen.

Ondertussen was in de periode 1969 tot 1971 (het jaar waarin artikel 248bis werd afgeschaft) de homo-emancipatiebeweging op gang gekomen. Onder invloed van wetenschappers in de sociologie en de psychologie werd homoseksualiteit als ziektebeeld verworpen en kwam de vraag naar “de oorzaken en

gevolgen van de maatschappelijke onderdrukking van homoseksualiteit” op de voorgrond te staan (Tielman, 1982, p. 210). In de opvoedboeken is een van deze oorzaken de homo-angst van jongens die het vierde discours over homoseksualiteit bepaalt.

Homoseksualiteit is niet iets om bang voor te zijn

Tot in de jaren tachtig spreken opvoeders jongens toe over homoseksualiteit. Vanaf midden jaren tachtig, als opvoeding door de toenemende democratisering begeleiding is geworden, komen jongens zelf aan het woord (Weijers, 2002). In zijn studie *Jongens onder elkaar* (1986) wijst sociaal psycholoog Lex van Teeffelen op het grote aantal jongens dat negatief reageert - 66% - als ze met homoseksualiteit worden geconfronteerd. Van Teeffelen noemt dit homo-angst en wijst op onderzoek dat de eigen latente homoseksuele gevoelens als de belangrijkste reden ziet voor deze angst.

De homo-angst van jongens is vanaf de jaren tachtig een constante in de opvoedboeken. In zijn handboek over seksuele voorlichting schrijft psycholoog Stephan Cremer dat veel jongens homoseksualiteit als een bedreiging ervaren. Het staat voor hen gelijk aan “het niet-man zijn, de gedevalueerde categorie bij het zoeken naar hun sekse-identiteit” (Cremer, 1995, p. 41). Jongens van elf, twaalf, dertien jaar zijn volgens de Amerikaanse kinderpsychologen Dan Kindlon en Michael Thompson elkaar voortdurend aan het plagen “over mogelijke homoseksuele neigingen”. Om niet voor ‘mietje’ of ‘flikker’ te worden uitgemaakt, zorgt elke jongen ervoor dat zijn haar op de juiste wijze zit, hij de juiste kleren draagt en hij niet al te hoge cijfers haalt (Kindlon & Thompson, 2000, p. 110).

Om deze homo-angst tegen te gaan proberen de meeste schrijvers homoseksualiteit zoveel mogelijk te normaliseren. Ze noemen het “een gezonde, normale en aanvaardbare manier van zijn” (Madaras, 2003, p. 257); “gewoon een natuurlijke vorm van seksualiteit” (Cazemier, 2004, p. 69) of ze schrijven dat de homoseksuele voorkeur van een jongen “een natuurlijk en onveranderbaar deel [...] van de innerlijke mens” is (Pollack, 1999, p. 192). Of ze noteren dat veel jongens in het begin van hun puberteit, op zoek naar hun seksuele identiteit, homoseksuele fantasieën hebben en sekspelletjes doen met andere jongens en dat dit heel normaal is (Gale, 1986; Madaras, 2003; Cazemier, 2004).

Tegelijkertijd bepleiten de schrijvers, onder invloed van de voortschrijdende vrouwenemancipatie, het normaliseren van agressief (=baldadig en hoogmoedig) jongensgedrag. Daartoe moet het zorgzaam en emotioneel vermogen van jongens ontwikkeld worden (Crott, 2011). Veel jongens valt het echter moeilijk hun emoties te uiten. Seksuologen onder de schrijvers wijzen erop dat intimiteit voor jongens een andere betekenis heeft dan voor meisjes. Bij intimiteit gaat het bij jongens meestal niet om het verwoorden van gevoelens, maar om seksuele handelingen (De Regt, 1982; Cremer, 1995). Door deze seksuele lading van in-

tiniteit mijden jongens het uitwisselen van gevoelens en (zachte) aanrakingen met andere jongen, bang als ze zijn voor homo te worden aangezien (Van Teeffelen, 1986).

Voor opvoeders is het daarom noodzakelijk dat jongens én leren zich minder stoer te gedragen én leren communiceren over hun gevoelens en (seksuele) onzekerheden (Pollack, 1999; Kindlon & Thompson, 2000; Ykema, 2006). In de praktijk blijven jongens dit moeilijk vinden. Volgens jongerenwerker Trefor Lloyd willen jongens best praten over hun onzekerheden, maar dan alleen onder vier ogen en met de verzekering dat niemand anders het te horen krijgt (Lloyd, 1988). Jongens onder elkaar, schrijft de Amerikaanse seksuoloog Jay Gale, "doen of ze alles over seks weten wat er van te weten valt". Ze scheppen op en overdrijven en brengen zo zichzelf en anderen in verwarring (Gale 1986, pp. 11-12).

Veel jongens blijven dan ook zitten met vragen over seksualiteit. "Ik ben toch geen homo?" is daar een van (Crott, 2011, p. 279). Om hun homo-angst te bezweren, roepen jongens veelvuldig 'homo' naar elkaar. Om hun mannelijkheid te bewijzen en de ander aan te sporen dit ook te doen (Crott, 2015). Opvoeders op hun beurt blijven jongens eraan herinneren dat homoseksualiteit en mannelijkheid elkaar niet hoeven uit te sluiten. Een echte kerel is iemand die zijn eigen weg gaat en zijn verantwoordelijkheden neemt, maar ook iemand die ervoor durft uit te komen dat hij homoseksueel is (Ykema, 2006).

Conclusie

Maatschappelijke ontwikkelingen in de tweede helft van de twintigste eeuw in Nederland - waarbij vooral de secularisatie, de seksuele revolutie en de homo-emancipatiebeweging hun bijdrage leverden - droegen bij aan de geleidelijke acceptatie van homoseksualiteit. Vier discoursen in de opvoedboeken voor jongens geven zicht op de verandering van homoseksualiteit van een seksuele zonde in een vorm van seksuele voorkeur. Via oudere homoseksuele verleiders en voorbijgaande homoseksuele vriendschappen tussen jongens in het eerste en het tweede discours, zet de acceptatie door in het derde discours met homoseksualiteit als een aangeboren seksuele gerichtheid. In het vierde discours moet deze acceptatie pas op de plaats maken. Dan blijkt dat de angst voor homoseksualiteit waar veel schrijvers blijk van geven - door de volwassen homoseksueel tot in de jaren zestig als verleider neer te zetten - in de jaren tachtig bij jongens heeft postgevat. Jongens blijken niet zozeer bang voor oudere verleiders, maar voor elkaars homoseksuele neigingen. Schrijvers van opvoedboeken zien het als hun taak jongens en hun opvoeders erop te wijzen dat homoseksualiteit een vorm van seksuele voorkeur is die mannelijkheid niet in de weg hoeft te staan.

Literatuurlijst

- Barnes, K. C. (1972). *Hij & Zij. Alles over seks*. Wageningen: L.J.Veen.
- Beets, N. (1954). *De grote jongen. De psychologie van de jongen in de vlegeljaren*. Utrecht: Erven J. Bijleveld.
- Beets, N. (1958). *Over lichaamsbeleving en seksualiteit in de puberteit. Een bijdrage tot de anthropologische psychologie speciaal van de jongen*. Utrecht: Erven J. Bijleveld.
- Bovet, Th. (1964). *Nu jongen straks man. Seksuele voorlichting voor jongens*. Wageningen: Zomer en Keunings.
- Calon, P.J.A. (1953). *De jongen. De psychologie van de jongen van de laatste schooljaren tot aan de volwassen leeftijd*. Heemstede: De Toorts.
- Cazemier, C. (2004). *Survivalgids voor jongens*. Amsterdam: Uitgeverij Ploegsma.
- Cremer, S. (1995). *Aan de man brengen. Handboek seksuele voorlichting aan jongens*. Utrecht: Uitgeverij SWP.
- Crott, A. (2011). *Van hoop des vaderlands naar ADHD'er. Het beeld van de jongen in opvoedingsliteratuur (1882-2005)* (Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen). Geraadpleegd op <http://repository.ubn.ru.nl/bitstream/2066/91316/1/91316.pdf>
- Crott, A. (2015, 24 december). " 'Homo' roepen is mannelijkheid tonen". *Trouw*.
- Daels, F. (1918). *Voor onze jongens*. Leiden: Vlaamsche Boekenhalles.
- Gale, J. (1986). *Blij dat ik vrij. Seksgids voor jongens*. Amsterdam: Ploegsma.
- Holten, H. van (1943). *Wat opgroeiende jongens moeten weten*. Den Haag: Maandblad Succes.
- Keulen, J. van (1950). *Jongens vragen ... ! Een boek voor jongens van 16 jaar en ouder*. Amsterdam: Kirchner.
- Keulen, J. van (1960). *Jongens vragen*. Den Haag: Oosterwijk.
- Kindlon, D., & Thompson, M. (2000). *Het kainsteken. De noodzaak van emotionele ontwikkeling van jongens*. Haarlem: Aramith.
- Kopp, W. (1972). *Heden jongen morgen man. Van 12 tot 16. Het grote boek voor jongens*. Tiel/Utrecht: Lannoo.
- Land, S. van der. (1973). *Hoe zit dat? Voorlichting voor jongens over sex en nog veel meer*. Kampen: Kok.
- Lloyd, T. "Werken met jongens" (1988). In Woltring L. (Red.), *Jongens tussen branie en verlegenheid. Sekse-specifieke werken met jongens* (pp.140-206). Culemborg: Uitgeverij Lemma.
- Madaras, L., & Madaras, A. (2003). *Het opgroeiboek voor jongens. Alles wat jongens moeten weten over hun veranderende lichaam en gevoelens*. Antwerpen/Rijswijk: Standaard/Elmar.
- Oosterhuis, H. (1992). *Homoseksualiteit in katholiek Nederland. Een sociale geschiedenis 1900-1970*. Amsterdam: Uitgeverij Sua.
- Pollack, W. (1999). *Echte Jongens. Emotionele ontwikkeling van jongens*. Utrecht/Antwerpen: Kosmos-Z&K Uitgevers.
- Regt, W. de (1982). *Meisjes en jongens en hun seksualiteit*. Deventer: Van Loghnum Slaterus.
- Schelfhout-van der Meulen, A. (1937). *Jongen, Luister eens! Een reeks vertrouwelijke gesprekken met R.K. Jongens van 15-18 jaar*. Roermond-Maaseik: J.J. Romen & Zonen.
- Schelfhout-van der Meulen, A. (1938). *Jongeman, Luister eens! Een reeks gesprekken met R.K. Jongemannen van 18 jaar en ouder*. Roermond-Maaseik: J.J. Romen & Zonen.
- Siebert, F. (1903). *Een boek voor ouders. Aan de vaders van aankomende jongens*. Gouda: J. T. Swartsenburg.
- Teeffelen, L. van (1986). *Jongens onder elkaar. Theorie over mannelijkheid getoetst aan de leefwereld van jongens*. Doctoraalscriptie Universiteit van Amsterdam.
- Tielman, R. (1982). *Homoseksualiteit in Nederland. Studie van een emancipatiebeweging*. Meppel/Amsterdam: Boom.
- Vanhaegendoren, M. (1943). *Ken uw grootere jongen*. Antwerpen: 't Groeit.

- Walpot, G. (1915). *Over vriendschap. Voor onze R.K. jongens*. Sittard/Gulpen: Alberts.
- Weijers, I. (2002). *De creatie van het mondige kind. Geschiedenis van pedagogiek en jeugdzorg*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Ykema, F. (2006). *Het 'Rots en Water'-Perspectief. Een psychofysische training voor jongens. Basisboek*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Dankwoord

Fabian Schurgers verzorgde de Engelse vertaling.

Summary

From sexual sin to sexual preference

The gradual acceptance of homosexuality in the twentieth century in the Netherlands can be easily traced by looking at the four discourses emerging during this century in literature on the education of boys. With the Christian faith firmly rooted in society, the first and second discourse focus on homosexuality primarily as a sexual sin. With the secularization and sexual revolution in the sixties, homosexuality as sexual preference becomes the center of attention in discourse three and four. In the first discourse, continuing far into the sixties, the older homosexual male is seen as a seducer of boys. The second discourse, of homosexuality as a passing phase in a - mostly spiritual - friendship between boys, culminates in the fifties. The third discourse, of homosexuality as a congenital sexual orientation, begins in the early sixties and remains, supported by the gay emancipation movement of the seventies, an established fact in literature on the education of boys. In the mid-eighties, the fourth discourse is initiated, in which educators recognize the fear of homosexuality among adolescent boys, and try to remedy this. In their quest for male identity, many boys reject the (alleged) homosexual and therefore unmanly inclinations towards intimacy of themselves and others. This gay anxiety hinders their acceptance of homosexuality. It falls to parents and other educators to, time and time again, remind boys that homosexuality and manliness do not exclude each another.

Keywords: boys, homosexuality, education, history

Trefwoorden: jongens, homoseksualiteit, opvoeding, geschiedenis